

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов Олена – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонova Тетяна – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзіх Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонova, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364”(477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	10
<i>Харитонов Євген Олегович, Харитонova Олена Іванівна,</i> ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ЗІТКНЕННЯ ІНТЕРЕСІВ: ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР . .	12
<i>Давидова Ірина Віталівна,</i> ЗУСТРІЧНИЙ ПОЗОВ У ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	16
<i>Мінченко Райса Миколаївна,</i> ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ. ПРАВОСУДДЯ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ. АЛЬТЕРНАТИВА ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ	20
<i>Сафончик Оксана Іванівна,</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ ОНЛАЙН ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСТОСУНКУ ДІЯ В УКРАЇНІ .	24
<i>Адамова Олена Семенівна,</i> СТРЕС ТА РЕПРОДУКТИВНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПСИХОСОМАТИЧНІ ТА ПРАВОВІ РОЗВІДКИ.....	27
<i>Бабич Ірина Григорівна,</i> ЕВОЛЮЦІЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА У РИМСЬКОМУ ПРАВІ І У СУЧАСНОМУ ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	31
<i>Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна,</i> ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ	34
<i>Василевська Надія Станіславівна,</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ, РЕАЛІЇ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ	37
<i>Глиняна Катерина Михайлівна,</i> ГУМАНІТАРНІ ПРИНЦИПИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	41
HUMANITERIAN PRINCIPLES FOR THE PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS IN SITUATIONS OF ARMED CONFLICT	41
<i>Галупова Лариса Ігорівна, Мартинюк Іван Вікторович,</i> ПЕРЕВАГИ МЕДІАЦІЇ ЯК СПОСОБУ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	45
<i>Журило Сергій Сергійович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	49
<i>Завальнюк Сергій Володимирович</i> ЗНАЧЕННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У ПОДОЛАННІ ПРОГАЛИНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЩОДО ПОНЯТТЯ «МАЙНОВОГО ПРАВА»	53

з іншого. Метою при цьому є захист прав та інтересів приватної особи, але, водночас, із запобіганням зловживанню нею цими правами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карл фон Клаузевіц. Природа війни. пер. Руслан Герасимов. Харків: Vivat, 2018. С. 8-11.
2. Яворська Г. М, Їжак О. І. Феномен гібридної війни. *Світова гібридна війна: український фронт*: монографія /за заг. ред. В. П. Горбуліна. Харків: Фоліо, 2017. С.15.
3. Тараненко М. М., Ярош І. С. Роль людини в гібридній війні: українська революція 1917–1921 рр. та сучасність. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2/2021. С. 36-39. URL: 8.pdf (lsej.org.ua)
4. Караман О. Л. Методологічні засади проблеми соціалізації особистості в умовах гібридної війни на сході України: філософський рівень. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2020. № 2 (333). Ч. II. С. 161.
5. Золотар О. О. Інформаційна безпека людини: теорія і практика : монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2018. С. 7.
6. 10 фактів про збройну агресію Росії проти України. Опубліковано 09 грудня 2019 року. – Available at: <https://mfa.gov.ua/10-faktiv-pro-zbrojnu-agresiyu-rosiyi-proti-ukrayini>
7. Сенченко О. Новий виклик людству – гібридна війна. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 5. С. 41.

Давидова Ірина Віталівна,

докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗУСТРІЧНИЙ ПОЗОВ У ДОГОВІРНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Категорія зустрічності інтересів в договірному праві відноситься до того, як сторони договору обмінюються своїми вигодами та обов'язками з метою досягнення спільних цілей чи задоволення власних потреб. Ця категорія показує, що укладаючи договір, сторони мають спільний інтерес у виконанні умов договору, що сприяє виникненню правових зобов'язань.[2]

Зустрічність інтересів вказує на те, що обидві сторони очікують певної вигоди від договору і згодні діяти відповідно до умов, визна-

чених у договорі. Це може включати умови про оплату, поставку товарів чи послуг, а також інші зобов'язання.

Успішне виконання договору зазвичай ґрунтується на взаємній зустрічності інтересів, коли обидві сторони мають стимул дотримуватися умов договору. Якщо одна зі сторін порушує умови договору або не виконує свої зобов'язання, наслідком може бути порушення цієї зустрічності інтересів та виникнення спору чи конфлікту між сторонами.

Способом вирішення такого конфлікту є можливість захисту своїх прав та інтересів за допомогою подання позову до суду. Позовне провадження має на меті забезпечення: рівного доступу до правосуддя та можливість захищати свої права перед судом; ефективності та швидкості судової системи; пристосовування правової системи до постійних змін, що відбуваються; вивчення та адаптацію кращої практики з позовного провадження інших країн; ефективне позовне провадження. Таким чином під час аналізу окреслених питання можна говорити про необхідність забезпечення справедливого рішення, виявлення можливих шляхів оптимізації процедур, зменшення витрат часу та ресурсів; визначення нових проблем, що виникають у зв'язку зі змінами в суспільстві, та розроблення стратегії їх вирішення; виявити проблем та прогалин у системі, що перешкоджають її правильному функціонуванню, та розробки шляхів їх вирішення.

Дослідження питань зустрічного позову дозволяє розглянути механізми вирішення конфліктів, які виникають у зв'язку з договірними відносинами. Зокрема, аналізуючи правові аспекти зустрічного виконання чи невиконання зобов'язань, можна виявити шляхи оптимізації процедур судового захисту, а також сприяти підвищенню ефективності механізмів врегулювання спорів між сторонами.

Також важливо враховувати зміни в суспільному та економічному середовищі, які впливають на характер договірних відносин. Наприклад, в умовах швидкого розвитку технологій і цифровізації економіки, нові види договорів та платіжних засобів можуть породжувати нові правові питання, які вимагають адаптації судових процедур та правових норм.

Зазначимо, що загальні вимоги до позову та зустрічного позову закріплені в ЦПК України. Зокрема, зустрічний позов представляє собою окрему вимогу відповідача до позивача, яка подається з метою одночасного розгляду у справі, де розглядається позов позивача.

Це один із способів захисту інтересів відповідача [1; 3; 4]. Згідно з чинним законодавством, відповідач може висунути зустрічний позов у строк для подання відзиву. Зустрічний позов розглядається одночасно з первісним, якщо обидва позови взаємопов'язані і спільний їх розгляд є доцільним, наприклад, якщо вони впливають з одних правовідносин або якщо вирішення зустрічного позову може вплинути на результат первісного. Вимоги за зустрічним позовом об'єднуються у судовому рішенні з первісним позовом. У разі подання зустрічного позову у справі, яка розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, суд може прийняти рішення про перехід до розгляду справи за загальними правилами позовного провадження.

Зустрічна позовна заява, яка складена відповідно до загальних вимог щодо пред'явлення позову, має відповідати вимогам, визначеним у статтях 175 та 177 ЦПК України. Якщо зустрічна позовна заява подається з порушенням встановлених законом вимог, суд ухвалою повертає її заявнику.

Аналіз судової практики свідчить про те, що на практиці розглядається питання про доцільність спільного розгляду первісного та зустрічного позову. Зокрема, в грудні 2022 року Верховний Суд досліджував питання щодо доцільності, взаємопов'язаності та підстав спільного розгляду первісного та зустрічного позову [4]. Зокрема, зазначається, що взаємна залежність зустрічного та первісного позовів та вигідність їх спільного розгляду може бути виявлена у таких аспектах: повністю або частково збігаються підстави обох позовів, хоча правові основи можуть бути різними; сторони (позивач за первісним позовом і відповідач за зустрічним) надають переважно або частково одні й ті ж докази для підтвердження своїх позовних вимог; вимоги за зустрічним та первісним позовами можуть бути об'єднані в одному судовому провадженні для економії часу та уникнення подвійного судового рішення; задоволення зустрічного позову може призвести до повного або часткового задоволення первісного позову; спільний розгляд сприяє швидкому та адекватному вирішенню спору/спорів між сторонами.

Однак, Верховним Судом також встановлено, що право відповідача подати зустрічний позов до позивача для спільного розгляду з первісним позовом не є абсолютним. Це право може бути використане за умови відповідності загальним правилам подання позовів та правилам пред'явлення зустрічних позовів, які встановлені процесуальним

законодавством. Зустрічний позов розглядається разом з первісним не лише у зв'язку їх взаємозалежності, але й з огляду на доцільність їх спільного розгляду.[5; 6]

Таким чином, Верховний Суд зробив висновок про те, що право відповідача подавати зустрічний позов не є абсолютним правом сторони у справі. Взаємозалежність позовних вимог первісного та зустрічного позову не може служити достатньою підставою для їх спільного розгляду, оскільки суд повинен визначити доцільність спільного розгляду цих позовів в одному провадженні.

Зустрічний позов, хоча і є широко використовуваним інструментом у цивільному судочинстві, має свої проблеми та недоліки, до яких можна віднести наступні: може поглиблювати конфлікт між сторонами, оскільки вони змушені взаємодіяти проти своїх інтересів у суді, що може призвести до подальшого загострення відносин та ускладнення можливості досягнення мирного врегулювання спору; може призвести до збільшення витрат часу, грошей та енергії, які сторони змушені витрачати на судовий процес, що може бути проблематичним у випадках, коли конфлікт можна було б вирішити шляхом переговорів або альтернативних методів врегулювання спорів; у процесі зустрічного позову сторони можуть вести себе некоректно, що буде мати наслідком зниження їхньої репутації та втрати довіри у громадськості; участь у зустрічному позові може призвести до психологічного стресу та тиску на сторони, особливо у випадках, коли справа має велике значення для них.

Таким чином бачимо, що використання зустрічного позову у цивільному судочинстві може створювати ряд проблем для сторін, і важливо ретельно враховувати ці фактори при вирішенні питань через суд.

Разом з тим, відповідач має право на захист, і тому наділений цілим рядом загальних та спеціальних суб'єктивних цивільних процесуальних прав. Право відповідача на пред'явлення зустрічного позову відносять до групи спеціальних цивільних процесуальних прав відповідача (п. 3 ч. 2. ст. 49 ЦПК України) разом з такими правами як: 1) визнати позов (всі або частину позовних вимог – п. 1 ч. 2 ст. 49 ЦПК України); 2) подати відзив (ст. 174, 178 ЦПК України) та заперечення відповідача на відповідь на відзив позивача (ст. 180 ЦПК України); 3) подати заяву про перегляд заочного рішення (ст. 284 ЦПК України); 4) звернутися із заявою щодо зустрічного

забезпечення (ст. 154 ЦПК України) [1, с. 82], адже цими правами наділений лише відповідач.

Отже, зустрічний позов виступає як важливий інструмент у процесі вирішення конфліктів у сфері договірних відносин. Цей механізм дозволяє сторонам взаємодіяти в судовому процесі, відстоюючи свої права та захищаючи свої інтереси. Правильне застосування зустрічного позову сприяє рівності сторін перед законом та забезпечує справедливе вирішення спорів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коцюруба А. Зустрічний позов як спосіб захисту прав відповідача в цивільному судочинстві України. *Jurnalul juridic național*. 2020. № 10. С. 82-86.
2. Мартинюк Ю. В. Захист суб'єктивних цивільних прав у договірних зобов'язаннях: дис.. д-ра філос.: 081. Тернопіль, 2023. 264 с.
3. Пасайлюк І. В. Зустрічний позов як спосіб захисту прав відповідача. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 64-71.
4. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 28.12.2022 р., справа № 143/346/22. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_ktss_vp_vid_28_12_2022_roku_u_spravi_142_346_22/
5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20.03.2019 р., справа № 910/2987/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/81013406>
6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13.03.2019 р., справа № 916/3245/17. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/80854765>

Мінченко Раїса Миколаївна,

*докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»,
Заслужений юрист України, адвокат*

ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ. ПРАВОСУДДЯ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ. АЛЬТЕРНАТИВА ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ

Відповідно до ст. 224 Конституції України, правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.